

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 179. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992359136176/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

lidenskabsløs, men selve Værdsættelsen er højst mangelfuld, paa ethvert Punkt betinget og indskrænket af de Grænser, ud over hvilke Emigrantlitteraturen ikke formaaede at se. Denne Opførelse med det forløbne Aarhundrede, i hvilken det nye Slægtled endegyldigt siger sig løs fra det gamle, er ikke selv endegyldig og langt fra saa upartisk som den er lidenskabsløs. Thi vel har Barante den redeligste Vilje til at dømme upartisk, og har, som han fremhæver, den Betingelse derfor, at han ikke tilhører den Slægt, der umiddelbart har deltaget i Revolutionens Begivenheder som Angriber eller Forsvarer af den gamle Samfundsorten, men hans Evne er ikke saa uhildet som hans Vilje; hans hele Udvikling bæres ham selv ubevidst af Tilbageslaget mod det Aarhundrede, hvis Væsen han som Betragter og Tænkter vil forklare.

Barantes Grundsynspunkt er frugtbar og var dengang sært. Han hører rundt om sig Paastande, der gaar ud paa at gøre det 18de Aarhundredes Forfattere ansvarlige for de Omvæltninger, der ved Aarhundredets Slutning har rystet Frankrig til dets Grund, og finder disse Paastande grundløse; de gør, synes han, hine Skribenter stor Uret, fordi de tillægger dem alfor stor Betydning. Havde Bygningen ikke været faldefærdig, vilde et Pust fra Litteraturen ikke have kunnet kaste den overende. Samtidigt med Nodier og Fru de Staël former og forklarer han da Sætningen: Litteraturen er et Udtryk for Samfundstilstanden — og ikke dens Ophav. Syvaarskrigen har efter hans Opfattelse havt en ganske anden Indflydelse paa Myndighedernes Svækkelse i Frankrig end Encyclopædien, og den Ufrømhed, der herskede ved den gamle Ludvig den 14des Hof paa samme Tid som Kongen med Grusomhed forfulgte Protestanter og Jansenister, har paa en ganske anden Maade undergravet Ærbødigheden for Religionen end Tænkernes Angreb og Spotterier. Det er langt fra at han vil fremhæve nogen særdeles Fortjeneste ved det forgangne Aarhundredes Liteatur, men han betragter denne kun «som et Kendetegn paa den almindelige Sygdom». Med historisk Skarpblik søger han Forvarslerne for Kongedømmets Sammenstyrtning. Han finder dem allerede i Efterdønningerne af Frondens Kampe mod Mazarin. Kuede af Richelieu's Jernhaand havde Fyrsterne, Adelen, Embedsmændene, alle de Store skiftevis henvendt sig om Hjælp til den brede Befolkning og derved efterhaanden alle tabt i Værdighed og Anseelse. Kongens Myndighed var den eneste, der blev

staaende urørt. Oppositionens Bølger gik da lige til Tronens Fod, men de stansede der, og under den første Halvdel af Ludvig den 14des Regeringstid hævedes Tronen i endnu mere ensom Majestæt over den almindelige Jævnhøjde; Richelieus Værk var fuldbragt: enhver Myndighed i Landet var tilintetgjort med Undtagelse af Kronens. Der udfordredes da kun, at denne ene tilbagestaaende Autoritet blev nedbrudt, for at alle Samfundets Myndigheder skulde staa berøvede den Agtelse, der udgjorde deres Styrke, og det skete tilfulde under Ludvig den 14des ynkverdige Alderdom, Regentskabets frække og Ludvig den 15des letfærdigt taabelige Herredømme.

Det 18de Aarhundredes Filosofi var da efter Barantes Opfattelse ikke Enkeltmands vilkaarlige Værk, men en almindelig Aandsretning i Folket; denne Filosofi blev saa at sige nedskrevet efter Folkets Diktat. Den var dog ikke mere værd for det; det staaer for Barante som var dens Gerning den at omstyrte en letfærdig og uretfærdig Samfundsorden paa en letfærdig og uretfærdig Maade. Men hvad der saaledes skete var uundgaeligt, var nødvendigt. Den fasteste Tro paa historiske Love er Sjælen i Barantes Bog. «Den menneskelige Aand,» siger han, «synes uigenkaldeligt bestemt til at gennemløbe en den foreskrevet Bane ligesom Stjernerne gør.» Han véd, at der til alle Tider er en nødvendig Forbindelse mellem Bogverdenen og Samfundstilstanden; men medens Forholdet imellem dem til sine Tider er dunkelt, maa søges med Skarpsindighed og paavises med Omhu for at staa anskueligt og klart, synes dette Forhold ham i hin Tidsalder at være saa øjensynligt, at der ikke behøves nogen fin Iagttagelse for at skelne det.

Aarsagen hertil finder han først i de Skrivendes Forhold til deres Læsekres: I tidligere Tider havde deres Antal været ringe; tyndt spredte over hele Europa havde de skrevet i et dødt Sprog; der gaves dengang ingen Selskabelighed, og Samtalen var endnu ingen Magt. Forfatterne skrev ikke for noget Samfund, men for hinanden, og Samfundet betragtede dem til Gengæld som afskrækkende Pedanter. Men efterhaanden udbredte Dannelse og Oplysning sig i de højeste Klasser, og Skribenterne traadte i Forhold til dem; de skrev for Fyrster, Hofmænd, Forlemme, for den lille Kres, der ikke behøvede at arbejde. Paa Ludvig den 14des Tid søgte Forfatterne at behage denne Kres og fælte sig smigrede ved dens Bifald. Dog lidt efter lidt skred